מנורת המאור — א' תשובת הר"ר מאיר בענין הזיווגים

א. תשובת ה"ר מאיר על עניין הזיווגים אם מי"י אשה לאיש

שמע בני וקח אמרי ויוסיפו לך שנות חיים.

הנה כאשר תירצתי לך אותם השאילות אשר שאלת על עניין הזיווגים. דאמרינן, דבר זה כתו' בתורה, שנוי בנביאים, ומשולש בכתובים, מי"י אשה לאיש. ועוד אמרינן, ארבעים יום קודם יצירת הוולד בת קול יוצאת ואומרת, בת פלו' לפלו'. ועוד אמרינן בדוכתא אחריתי, בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת, בת פלו' לפלו'. ושאלת, אם כן, למה יענש אדם על שום זיווג שיעשה שלא כדין משמץ פסול או שישא אשה לשם ממון. דתנינן התם, כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו אליהו כופתו והקב"ה רוצעו, ואמ', אוי לו למי שפוסל את זרעו (ופוסל) [ופוגם] את משפחתו. ועוד גרסינן במסכת קידושין בפרק עשרה יוחסין עלו מבבל, אמ' רבין אמ' רב אדא, כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו, כשהקב"ה מעיד על השבטים אינו מעיד עליו, שנ' עלו שבטים שבטי יה עדות לישראל, אימתי עדות לישראל, כשהשבטים שבטי יה. ועוד אמרינן, הנושא אשה לשם ממון הויין לו בנים שאינן מהוגנים וממונם כלה, שנ' בי"י בגדו כי בנים זרים ילדו לכן יאכלם עתה חדש את חלקיהם, חדש נכנס וחדש יוצא וממונן כלה לזמן מועט. ושמא תאמ' חלקו ולא חלקה, ת"ל את חלקיהם.

הנה כל העונשין הללו למי שנושא אשה שלא כדין. ושאלת, אם כן, שעל פי בת קול נגזרה לו, ואפי' קודם יצירת הוולד, למה ייענש על זה, והלא מן השמים נגזרה לו.

ואני תירצתי, בהיותי ברומ', כאן בזוג ראשון וכאן בזוג שיני. וכן מתרץ במסכת סוטה בפרק ראשון, אמ' רב שמואל בר רב יצחק, כי פתח ריש לקיש בסוטה, אמ' הכי, אין מזווגין לו לאדם אלא לפי מעשיו, שנ' כי לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים, ואמ' רבה בר בר חנא אמ' ר' יוחנן, קשה לזווגן כקריעת ים סוף, שנ' אלהים מושיב יחידים ביתה מוציא אסירים בכושרות. ואקשינן עלה מיני, והא אמ' רב יהודה אמ' רב, ארבעים יום קודם יצירת הוולד בת קול מכרזת ואומ', בת פלו' לפלו'. ומשני, לא קשיא, כאן בזיווג ראשון, כאן בזיווג שיני. שמעינן מיני דזיווג ראשון הוא דהוי על פי בת קול, וזיווג שיני על פי מעשיו של אדם.

ובזיווג ראשון נמי איפשר לו לאדם ללכת (צריך) [בדרך] שישא ברכה מאת ה' וצדקה מאלהי ישעו. וכדרך שיטול ועונשו. כי הבת קול מכרזת ואינה גוזרת, כי היא צופה מה שהצור עתיד לעשות. להבדיל, כעוף הבא ומצפצף על החלון, על אדם פנים חדשות שיבוא אל הבית. וכי העוף ההוא גוזר על האיש ההוא שיבוא. אלא שהוא צופה ומצפצף מה שהצור עתיד לעשות, על האיש ההוא שיבוא אל הבית, בחכמות שאין אנו משיגין בהן, אך המעשים אנו רואין בכל יום לעין. כל שכן בענייניים העליונים, בחכמות נפלאות ורמות, אשר ממנו נעלמות, כאשר ספרו לנו קצת מהם חכמי התעודה, רבותינו בדתות התמימות. אכן בת קול אינה גוזרת דבר, כי אם מגדת מה שהצור עתיד לעשות, בין טוב למוטב. אבל ביד הצור הוא לבחור בטוב ולמאוס ברע, כדכתי' הנה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב וגו' ובחרת בחיים למען תחייה. על כן לא יאמר אדם כי הוא מוכרח על הרעה, כי אם רוצה ללכת בדרך טובים מן השמים יסייעהו, ואם ילך בדרך אחרת יניחוהו, כדאמ' הבא ליטהר מסייעין אותו והבא ליטמא פותחין לו, כדכתי' אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן.

ובא וראה ממה שאמ' רז"ל, דבר זה כתו' בתורה, ושנוי בנביאים, ומשולש בכתובים. בתורה מאי היא, מי"י יצא הדבר. והמחשבה הטובה ההיא מאין יצאת, הלא מאברהם אבינו, שחשב בלבבו שלא להתחתן בכנענים, זרע טמא, כי אם במשפחתו ובזרעו של שם, ומן השמים הסכימו על ידו להמציא לו כיושר לבבו, ומן השמים הגידו תחילה מה שעתיד לעשות.

וממה ששנוי בנביאים, בעניין שמשון, ואביו ואמו לא ידעו כי מי"י היא. וכי אפשר להיות. כי הוא לקה בעיניו על אשר הלך אחר ראות עיניו, כדכתי' אותה קח לי כי היא ישרה בעיני. ועוד, כשצמא למים והתפלל לי"י שלא ימות בצמא, נבקע לו מים ממכתש לחי החמור. יען כי הוא נתאוה לדבר טמא, לפיכך ריוו צמאונו מדבר טמא. ואם מי"י נגזר לו, למה ייענש

בכל אלה. אם כן, מה הוא והם לא ידעו כי מי"י. שלא מנעו על ידו מן השמים, אלא בדרך שרצה ללכת בה הוליכוהו, כדכתי' אם ללצים הוא יליץ, ועוד כדאמרינן התם, בא לטמא פותחין לו. ואע"פ שכתו' תואנה הוא מבקש מפלשתים, כמה ריוח והצלה לפני י"י לתת נקמה בפלשתים, אם יעצוהו רעיוניו לבלתי לכת אחר ראות עיניו.

ומה שמשולש בכתובים, דכתי' בית והון נחלת אבות ומי"י אשה משכלת. פי' אדם יכול להנחיל לבניו בית והון, ולומ' פלו' יירש דבר פלו', ופלו' יירש דב' פלו', אך לומ' פלו' בני יקח בת פלו' לא יוכל, כי שמא היא אינה רוצה או אביה אינו רוצה לתתה לו.

ואם בהכרח לא ייעצנו צדק רוחו, כי לא יצלח במקחו. כההוא עובד[א] דההיא מטרוניתא. ואפי' בצלותא יתירתא, כההוא עובדא דמועד קטן, דשמעיה רבא להההוא גברא דהוה בעי רחמי (טובא) [ואמר], תזדמן לי פלניתא, ואמ' ליה רבא, לא תיבעי רחמי עלה דמילתא, דאי חזייא לך לא אזלא מינך, ואי לא חזייא לך לסוף כפרת בה'. וכן הוה. לסוף שמעיה דאמ', או היא תמות מקמיה, או הוא ימות מקמה. אלמא אפי' בצלותא יתירה אין לו לדחוק ולעיין בתפילתו, כי לא יצלח. אלא יבקש רחמים מלפני י"י ית', שיקרבינו לטוב ויזמננו לפניו, וירחיקנו מן הרע בכל ענייניו, והוא יבקש הצדק וירדוף אחריו, ובזה יכונן דרכיו ואשריו. ואם ירדף הצדק ונזדמן לו, בת קול הכריזה עליו טרם בא הדבר. ואם להפך עשה, גם כן הכריזה עליו. כי על מה שעתיד היצור לעשות, בין טוב בין מוטב, היא מכרזת, אך אינה גוזרת.

ובוא וראה והשכל והבן מן הלוחות הראשונות שנשתברו. כאשר דרשו רבותינו בבבא קמא פרק שור שנגח, מפני מה לא נכתב בהן ט', לפי שצפה הקב"ה (שעדיתות) [שעתידות] להשתבר, אמ', חס ושלו' תשתבר טובתן של ישראל, לפיכך לא הטיל בהן ט'. אכן באחרונות היו שני טיתין, אחת בעבורן ואחת תשלום לראשונות. וכי גזר הקב"ה שיעבדו ע"ז ותשתברנה הלוחות. אלא צפה מה שעתידין לעשות, ואעפ"כ לא נמנע מלתיתן להם.

גם בוא וראה מדוד מלך ישראל בעניין בת שבע. כי אמ' רבותינו ז"ל, ראוייה היתה בת שבע לדוד מששת ימי בראשית, שנ' ואני לצלע נכון, אלא שאכלה פגה, כאדם שאוכל הפרי כשהוא בוסר ואינו מניחו להתבשל, כן דוד אם היה ממתין עדיין היתה נופלת בגורלו, כי היה מת אוריה. כאשר היה מאביגיל, שמת נבל ולקחה לו לאשה. כי הוא רצה להיות עמה, כי היה חושב לנבל כמת, מפני שהיה מורד במלכות, והיא מלטתו בחכמתה, ואמרה לו כי לא יצא טבעו בעולם, ועל כן אמ' ולא תהיה זאת לך לפוקה, זאת מכלל דאיכא אחריתי, והוא חזר והודה לה, ואמ' לה, ברוך טעמך וכו', וסוף כל סוף היתה לו. גם כן מעניין בת שבע, אילו היה ממתין, סוף כל סוף היתה לו אחר מות אוריה, כי מקודם לכן היתה ראוייה לו. אך הוא חשב בליבו, הרי היא פנויה. כאשר אמ' רבותינו ז"ל, כל היוצא למלחמות בית דוד גט כריתות כותב לאשתו, אכן היה דעת כל אחד ואחד לשוב לאשתו. והוה ליה דוד בעניין זה כעני המהפך בחררה ובא אחר ונטלה ונקרא כאשר נקרא. ויותר חמור זה, כי העני המהפך בחררה עדיין לא היה לו מעולם, רק שמהפך אחריה ליקחנה, אכן אילו הרי היו נשותיהן מקדם ומצפין לשוב אליהן והן מצפות לשוב אליהם, ועל זה היה העונש והמשל שהמשיל עליו הנביא. ודע כי כן הוא, שלא היתה אשת איש גמורה, כי איך היה מתפלל דוד על הילד שיחיה אם היה ילד זנונים, ועוד איך היתה בת שבע לדוד ולעולם, והלא כאשר אסורה לבעל כך אסורה לבועל. אלא לא היה אלא כמו שכתבנו וכמו שדרשו רבותינו ז"ל. מכל מקום נוכל להבין שאע"פ שהיתה בת שבע ראוייה לדוד קודם לכן, הלך בה כאשר הלך. כ"ש דרכים לפני בני אדם, שאם ילך בה בדרך אחד יזכה, ואם ילך בה בדרך אחד ילקה.

ולדברים האילו פאורות וענפים רבים להם, אך בכל יכולתי קיצרתי בהם. ואמנם זה יש לנו לשאול ולדעת, איך לא נמלט דוד מזה החט כאשר נמלט מעניין אביגיל, אע"פ שזה לא היה חט גדול כמותו חס ושלו' אם עשאו, מכל מקום היה לו להיות נמלט גם מזה, כדכתי' רגלי חסידיו ישמור, יש להשיב כמו שדרשו רבותינו, לא דור המדבר ראוי לאותו מעשה ולא דוד ראוי לאותו מעשה, אלא אם ציבור חטא אמ' להם כלך אצל ציבור, ואם יחיד חטא אומ' לו כלך אצל יחיד, ולא בא לידו אלא כדי ליתן פתח ודרך לטובים.

וי"י יושב הכרובים יזכינו ללכת בדרך טובים, ונזכה להיות מן הכת אשר הם חביבים ולחיים בירושלם נכתבים. מאיר ב"ר משה בהיכ"ל מל"ך.